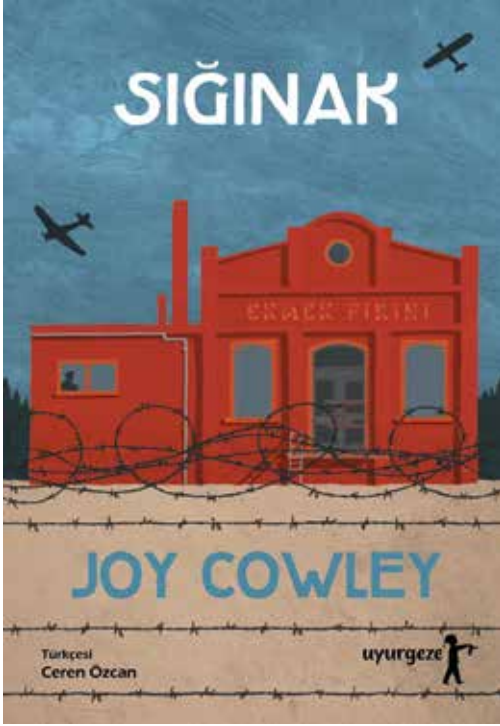

EN BÜYÜK YALAN: SAVAŞMaktan BAŞKA SEÇENEĞİMİZ YOK

“ Joy Cowley iyi yazarlıktan bilge yazarlığa terfi etmeye başlamış Yeni Zelanda’lı bir güzel insan. Gözlerinin içi gülen basiretli edebiyat ninemiz. Seksen yaşının arifesinde savaşa hesaplaşmaya karar verip bir güzel kıvam tutturmuş. Sığınak hem etkili bir kitap adı hem de hâlâ akıllanmayan insanlık için kullanışlı bir metafor. Sığınaktayız. Ölmek, insan kalmak için çıkamıyoruz bir türlü sığınaktan.

Sığınak

Yazar: Joy Cowley, Çev. Ceren Özcan, Türü: Çocuk,
136 Sayfa, 6-7-8. sınıflar, Uyurgezer Kitap, 2020

Bir kez daha savaşın bağrındayız. Edebiyat oltasına üşüşüyor savaş balıkları ve kolayca okurun zihin sofrasına sunuluyor. Uzağımızdan geçen uçaklar, birilerinin savaşçılık oyunları, gerçek de olsa ötelerdeki vücutları parçalayan mermiler, toplar, bombalar, füzeler... daha az acı veriyor. Hatta şöyle söyleyelim duygu şoklarına maruz kalmadığımız için, anlama faaliyeti takılmadan tökezlemeden yürüyor ve aklın yerinde uyarılarıyla empati yörüngesine oturuyor. Savaş pis yavrum, bak cıs, aman yavrum cıs dedik ya!

Joy Cowley iyi yazarlıktan bilge yazarlığa terfi etmeye başlamış Yeni Zelanda’lı bir güzel insan. Gözlerinin içi gülen basiretli edebiyat ninemiz. Seksen yaşının arifesinde savaşa hesaplaşmaya karar verip bir güzel kıvam tutturmuş. Sığınak hem etkili bir kitap adı hem de hâlâ akıllanmayan insanlık için kullanışlı bir metafor. Sığınaktayız. Ölmek, insan kalmak için çıkamıyoruz bir türlü sığınaktan. Zombiler bizi ebeler de “savaş, savaş, düşman, düşman” diye cozurtulu böğürtüler çıkarırız diye, ancak aralanmış yerlerden bakıp yeniden içeri sokuyoruz başımızı.

Oyun dizilişleri gibi kurgu numaralarına da alıyoruz okuyup durdukça. Sondan hemen önce-baş ve son şeklinde diziliyor Joy ninenin anlatı birimleri; 2-1-3 sırasıyla yani. Ömrünün son deminde etrafa bakarken genç bir çocuğun dikkatini çekmesi ve aynı genç çocuğun yanına gelmesiyle yetmiş küsur yıl geriye gitmesiyle başlıyor kitap. Çocuk oğlunun torunu. Yetmiş yıl öncesi ikinci büyük paylaşım savaşı. Her şeyi kısaltıp kodlayanlar için WWII! Bu dört harf mi öldürmüş yüz milyonlarca insanı. Bu dört harfin gazabıyla mı artık “uslu” olmaya karar vermiş dünyanın kodamanları? Bak John savaş olmak kötü. Evet Hans sadece demokrasi götürmek iyi! Çok kültürlü, çok katmanlı Yeni Zelanda toplumu ile yalnızca düşman üreten savaş arasındaki müthiş marja dikkat çekmek için Maori dili ve Maori kültürüyle yapıyor açıklığı yazar. Yüz yıl önce insan saymadıklarımıza şimdi saygıda kusur etmiyorsak düşman denen uyduruk algının altını oymaktan daha akılcıca bir iş olamaz demeye getiriyor. Bert, ablası Betty’nin cenazesinden gelmiş, seksen yılı bir çırpıda zihninden geçirmişken şimdi oğlunun torunu sorularıyla aynı yaraları açmaya yelteniyor. Peki ne olmuştu Geronimo Fırını’nda?

Üç kardeşin ortancası on bir yaşındaki Bert, annesi babası ve teyzesiyle yaşarken, Hitler esp gürlere, müttefik uçakları Almanya’yı bombalarken, altı yaşındaki küçük kardeşi Meg oyunlarında bile savaştan kaçamaz, “Tanrı hepsini korusun” şapşal marşıyla oyunları süsleyip lapacı küçük adam Hitler’le dalga geçerken, Vi teyzenin kocası Mack uçak içinde bilmediği insanları bombalar ve Bert’ün babası asker olamadığı için kahrolurken sahnenin ortasında ışıltıyor Geronimo Fırını. Uyanık Bert terk edilmiş fırını aklayıp paklayıp sığınmak haline getirmeyi planlarken karşılaşıyor Donald Curtis ile. Er Curtis. Asker kacağı Curtis! Vatan haini! Alçak! Hangi zihine girdiğimize göre değişiyor Donald’ın kimliği. Anlıyoruz ki; kimliğin kim olduğumuzla pek fazla ilgisi yok. Bize neyi yakıştırdıklarıyla ilgisi daha çok.

Askere yiyecek, giyecek, ilaç taşırken tek dertleri başkalarının görülmemek olan çocuklar yer yer ufak çatışmalar yaşıyorlar, savaş zamanında çocuk olmanın imkânsızlığını anlıyorsunuz. Meg sır tutacak, saklanan askerden kimseye bahsetmeyecek yani Meg altı yaşını inkâr edecek. Betty askere yardım edecek, gönlüne söz geçirse bir dert söz geçirmese başka dert çekecek. Bert hem “vatanı için kahramanca savaşmayı” kaçan askere kızacak, hem ona yardım edecek, hem de Donald’a gönlü kayan ablasına kızıp kahrolacak.

Her yere ilanlar yapıştırılıp, görevli inzibatlar evlere baskın yapıp kaçak ararken, etraftaki eşyalar çalınıp, kolektif belleğe kuytuda yaşayan öcü yerleşirken, çocuklar metanetini korumayı başarıyor, kitabın sorumsuz teyzesi Vi’nin sorumlu yetişkin desteğini alınca işler daha da kolaylaşıyor.

Geronimoooooooooooo! Beyaz adam koskoca Apaçi efsanesinin adını alır, basit bir adrenalini çığlığına indirger. Kitabın final tercihi de benzeri tuhaflık var. Bert iki ayrı insan oluyor, iki ayrı görev üstleniyor, kişiliğinin iki katmanıyla yüzleşmek zorunda kalıyor. Sığınak; koruyuculuğu yanında, içinde sıkışılan kırılğan bir alana dönüşebiliyor.

Peki asıl final hangisi? Bana göre birçok açıdan diğerlerine benzeyen ve yığınla klişe içeren kitaba büyük yazar dokunuşu bu sorunun cevabında gizli. Donald Curtis’in, Betty’nin, Mack’in akıbetleri mi? Yoksa ta kitabın başında görünen Erue-ti’nin savaş hakkındaki ikircikli fikirleriyle ortaya çıkan Bert’ün dönüşümü mü? Bir enstrüman ya da süs püsten öteye gitmediğinde Maori hikmetinin Erue-ti’ye büyük katkı yapamadığını görüyoruz. Öte yandan savaşın ve pişmanlığın içinden geçen Bert’ün, annesinin yıllar önceki basiretini yineleyip safını belli edişine seviniyoruz.

Ölenler her zaman birilerinin çocuğu ve savaşın kirli ellerini hiçbir şey temizleyemiyor!